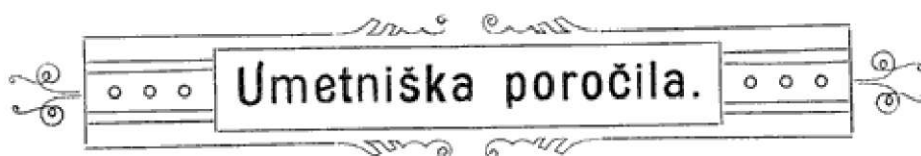

someščana. Tako so nekoč zagrebškim mesarjem v Ljubljani vzeli 150 fl. za dolg nekega že umrlega Zagrebčana; ti mesarji so potem morali doma tožiti deco pokojnikovo, da se jim je izplačala vsota, ki so jo jim zaplenili Ljubljančani za dolg njih očeta.

Dr. Fr. Ilešič.

Bobčev St. S.: Istorija na starobolgarskoto pravo (Lekciji i izsledvanja). Sofija, 1910. 560 strani. — Ta „zgodovina starobolgarskega prava“ izpolnjuje eno izmed širokih praznin, ki zevajo še vedno na slovanskem pravnem polju. Bobčevo delo sega do turške dobe, to je do konca 14. veka ter razpravlja kakor o državnem, tako o kriminalnem in civilnem pravu. V uvodu analizira pisatelj vse pravne spomenike in opisuje starobolgarsko naobrazbo vobče. Bobčev je profesor na vseučilišču, urednik „Bolgarske Smotre“ in eden izmed najbolj vnetih zastopnikov slovanske skupnosti na Bolgarskem. Literarno delaven je izza l. 1871.

Dr. Fr. Ilešič.

Muther Richard: Geschichte der Malerei. 3 Bde. Leipzig. K. Grethleins Verlag. 1909. — Nemška znanost je kakor vse, kar je nemško-pruskega. Vojaška pedantska strogost preveva vsa nemška znanstvena dela. Gubijo se v malenkostnih posameznostih, a izginja jim izpred oči celota. Nemcu se izpremeni vse v suhoparen sistem, in kar se da povedati jasno v par stavkih, o tem napiše nemški znanstvenik debelo knjigo, polno teoretičnega razmišljanja, ki pa slednjič le ne privede do jasnih, enotnih zaključkov. Tudi nas, ki nas vzgajajo nemški učitelji in nemške knjige, je prevzel ta duh in zato so slovenski znanstveni spisi tako neznansko suhoparni. Naši pisatelji ne vedo, da se da tudi strogo znanstvena razprava napisati v enotno zaokroženi, prikupljivi obliki. V tem bi nam morali biti vzor angleška in francoska veda. — Čehi, Rusi in Poljaki so že zdavnaj spoznali, da prija njih duhu bolj francosko nego pa nemško znanstveno delo, ter so se zlasti v zadnjem času začeli ravnati po francoski metodi. A tudi med Nemci samimi je nastal odpor proti temu tonu na polju znanosti. Zakaj ta vojaški sistem je bil naravnost neznosen zlasti v estetskih vedah. Razprave o umetnosti in estetiki so se vlekale tako trudno in suhoparno kakor stavki Kantove filozofije.

Toda generacija, ki je bila začela v zadnjih dveh desetletjih minulega veka biti boj proti vsemu staremu tudi na Nemškem, je rodila nove ljudi. Nemci so kljub temu, da sami trdovratno oporekajo tej trditvi, postali zopet učenci Francozov; pri Francozih so se učili vsi njih moderni poeti od Georgeja do Rilkeja, pod francoskimi vplivi je moderni nemški roman in francoska je tudi njih moderna estetska veda. Eden prvih teh bojevnikov in glasnikov novega pokolenja je bil lani umrl Rihard Muther.

Stopil je s koturnov svojega profesorskega dostojanstva ter je postal, govoreč o umetnosti, tudi sam umetnik. Znamenita je bila njegova „Zgodovina slikarstva 19. stoletja“, ki je izzvala toliko hvale in nasprotovanja. V njej je pokazal, kako se da spojiti strogo znanstvo z esejistno lahkoto. Toda ta metoda ima tudi svojo slabo stran, pospešuje namreč — diletantizem. A diletantizem je najhujša rakrana naše dobe. H. St. Chamberlain trdi o njem, da je poleg katoliških univerz največja

nevarnost za moderno kulturo. Brezdvomno. Napisati z umetniško dovršenostjo znanstveno razpravo ni lahko, a ni težko napisati feljeton o najtežjih problemih z lepimi besedami, ki pa nimajo nič vsebine. In ravno takšne feljetonske „študije“ preplavljajo danes vse dežele pod imeni „poljudna znanost“, „umetnost za ljudstvo“ itd. ter zastrupljajo duše onih, ki ne ločijo ljulike od pšenice. Še celo Mutherju so se včasih ponesrečili njegovi spisi ter se izpremenili samo v zabavno „causerie“. Razume se, da se je godilo njegovim posnemalcem mnogokrat še slabše, ne ločijo diletantizma od znanosti in vsakdo se čuti poklicanega, govoriti o umetnosti. Saj imamo že na Slovenskem dovolj v nebo vpijočih primerov ...

Pred par tedni je izšla njegova znanstvena oporoka: zgodovina slikarstva. Pisana je temperamentno, živahno, prepričevalno. Povsod stoji v ozadju kultura časa in pred tem ozadjem se razvija logično, enotno, harmonično zgodba slikarstva. Krasna so poglavja o starokrščanskih in bizantinskih mozaikih, o quattrocentu, o Velasquezu, o Rubensu, Rembrandtu. Z nedosežno jasnostjo je orisan duh rokokoja, razvoj klasicizma in postanek francoske romantike.

Z zgodovino umetnosti njegovega časa pa je kakor z njeno literarno zgodovino: ali hodi pisatelj po visokih koturnih, s katerih je presojal davne veke, in izgubi zvezo z realno sedanostjo ter ne razume več njenega življenja, ali pa se sam postavi v bojno vrsto in preneha biti objektivni. Mutherju se je pripetilo zadnje. Pri pisanju zgodovine umetnosti svojega časa je pokazal, da je v bistvu vendar tudi — Nemec. Na dolgo govori o vseh nemških pigmejskih slikarjih in postaja pri tem mestoma krivičen celo napram francoskim in angleškim mojstrom. A niti govora ni o objektivnosti, ko se dotakne slovanskega slikarstva. V svoji „Zgodovini slikarstva 19. stoletja“ je bil nekoliko pravičnejši; tam je bil odmeril vsaj ruskemu slikarstvu precejšnji, čeprav relativno majhen prostor, a v svojem zadnjem delu govori z lakonskimi besedami le o par ruskih umetnikih, ki so razstavili svoja dela na zadnji pariški svetovni razstavi l. 1900., a med temi ne omenja n. pr. niti — Rjepina. O češkem in poljskem slikarstvu pa sploh ne črha besedice, a samemu Liebermannu je posvetil 16 strani! Kje je vzrok? V nemškem nacionalnem šovinizmu? Bržkone tudi. Toda glayni vzrok tiči menda vendarle nekje drugje.

Muther je Taineov učenec in se drži njegove teorije o postanku umotvora pod vplivi miljeja in kulture. In povsod govori o tem kulturnem ozadju, vse se mu razvija pod njegovimi vplivi. In samo ob sebi se razume, da bi bil moral istotako očrtati razvoj ruske kulture, če je hotel biti dosleden in hotel razložiti postanek ruskega slikarstva. Treba je poznati bizantinskega duha in njegovo in mongolskega despotizma silo, ki je tlačila vsak svobodni razvoj, treba je poznati rusko zgodovino in usodo tega naroda, da se razume, kako so se mogli roditi možje, ki se imenujejo Gogolj, Tolstoj, Dostojevski. In istotako je treba poznati to zemljo in njenega človeka, da razumeš silo Rjepinovih slik. A o vsem tem ni pri Mutherju ne duha ne sluha.

Kratko rečeno: Muther ne govori o slovanskem slikarstvu, ker ga ne pozna. Za njegovo ponosnohladno, prezirljivo gesto in gesto ostalih Nemcev, ki kratkomalo odklanjajo slovansko umetnost, se ne krije nič drugega kakor — nevednost.

Morda se to ščasoma izpremeni; a morda tudi ne. Morala, ki nas je uči to ravnanje, pa je, da nam ne sme biti mera naše lastne vrednosti sodba, ki jo ima o nas tujec — Nemec, pa bodisi da je tudi tako duhovit, kakor je bil Muther.

V Rimu, na dan sv. Treh kraljev 1910.

Vojeslav Mol'e.